

TEN GELEIDE

P.F. Maas

In 1970 wist professor F.J.F.M. Duynstee de Juridische Faculteit van de Katholieke Universiteit te overtuigen van de wenselijkheid om een Centrum voor Parlementaire Geschiedenis in het leven te roepen. Sedert januari 1986 functioneert het centrum als een 'joint venture' van de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Stichting Parlementaire Geschiedenis. Het CPG wil in een andere vorm het werk voorzetten van Welderen Rengers en Oud. In afwachting van de 'grote' publikaties over de opeenvolgende kabinetten besloot het CPG in 1980 tot de uitgave van de jaarlijkse bundel *Politieke Opstellen*. De bundel wil een voorproef leveren en belangstellenden vertrouwd maken met het veelzijdige onderzoek dat binnen het CPG wordt verricht. De oplage belooft circa 150 exemplaren, die allereerst bestemd zijn voor de vele begunstigers van het CPG. De auteurs hopen dat de opstellen een bijdrage leveren aan de belangstelling voor de parlementaire geschiedenis en voor het functioneren van ons parlementair stelsel. Deze bundel is een dubbelnummer voor de jaren 1991 en 1992 waarna we de jaarlijkse traditie weer in ere hopen te herstellen.

Dit jaar bevat de bundel allereerst de toespraken die werden gehouden bij gelegenheid van de presentatie op 29 november 1991 van band A over het kabinet-Drees-Van Schaik (1948-1951), getiteld *Liberalisatie en sociale ordening*. Ter gelegenheid van het bezoek van prof. dr. C. Penders, emeritus-hoogleraar van de History Department of Queensland University Brisbane, Australië, organiseerde de directeur van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis een seminar over het Nederlandse regeringsbeleid ten aanzien van Indonesië 1942-1962, waarvan een samenvatting in de bundel is opgenomen.

J.W.L. Brouwer gaat nader in op de discussie over de Europese samenwerking en integratie in de jaren 1948-1950. De meerderheid der kamerfracties bepleitte de spoedige totstandkoming van een supranationaal Europa. Hiervan moest de Raad van Europa het uitgangspunt vormen. Minister van Buitenlandse Zaken D.U. Stikker trad het Europese federalisme echter met grote scepsis tegemoet. Voor hem was de totstandkoming van economische samenwerking het belangrijkste en zijn voorkeur ging daarbij uit naar intergouvernementele regelingen. Brouwer laat zien dat de volksvertegenwoordiging er niet in slaagde de minister van mening te doen veranderen omdat allereerst de ideeën over het doel van de Europese eenheidsbeweging weinig concreet bleken, en ten tweede omdat de verschillende fracties in de praktijk onderling verdeeld waren. Daardoor kreeg Stikker alle ruimte zijn beleid zelfstandig te bepalen.

J.M.M.J. Clerx onderzoekt de financiële verhouding tussen Nederland en Indonesië naar aanleiding van de soevereiniteitsoverdracht op de Ronde-

Tafelconferentie eind 1949. Het Nederlandse bedrijfsleven kwam bij deze publieke dekolonisatie goed weg omdat de financieel-economische kolonisatie goeddeels gehandhaafd bleef. Dit paste in de strategie van Lieftinck die ook in zijn binnenlandse financiële politiek een bedrijfsvriendelijk beleid voerde in dienst van de Nederlandse industrialisatie. Wel accepteerde de Nederlandse staat een schuldvermindering van f2 mld., maar dat vormde voor de Nederlandse staatsfinanciën geen reëel probleem, daar de inkomsten en dan vooral de belastingmiddelen ruimer vloeiden dan verwacht. De slepende controverse rond de overdracht van de soevereiniteit over Nieuw-Guinea verschafte Indonesië uiteindelijk het handvat tot het opzeggen van de financiële regelingen van de RTC.

P.G.T.W. van Griensven schetst in *Zoeken naar de quadratuur van een cirkel* enkele hoogtepunten in de parlementaire bemoeienis met de problematiek van de zelfstandigen in de kinderbijslagwetgeving. Het vraagstuk vond zijn oorsprong in 1938, toen de toenmalige minister van Sociale Zaken Romme om praktische redenen besloot de zelfstandigen niet in de kinderbijslagverzekering te betrekken. In 1949 eiste Romme, toen als fractievoorzitter van de KVP, echter dat er snel een oplossing moest komen, omdat er anders politieke ongelukken dreigden met minister Joekes van Sociale Zaken. Twee jaar later verscheen onder grote druk van de KVP de Noodwet kinderbijslag kleine zelfstandigen in het *Staatsblad* en Joekes voltooide zijn normale ambtstermijn. Van Griensven constateert dat het politieke belang van de regeling flink gerelativeerd moet worden als men de aanspraak op de regeling in ogenschouw neemt. Het door het laatste kabinet-Drees ingediende ontwerp-Algemene kinderbijslagverzekering bleek een politieke tijdbom die in 1961 het kabinet-De Quay in haar voortbestaan bedreigde en minister van Sociale Zaken Van Rooy zijn politieke loopbaan kostte. Minister Veldkamp, die De Rooy na diens val opvolgde, maakte het ontwerp vakkundig onschadelijk, maar dit resulteerde in een voor alle partijen onbevredigend compromis.

In 1949 vroeg de Tweede Kamer in de motie-Peters-Van Sleen om een 'wetenschappelijk verantwoord plan van onderwijsvoorzieningen' ter uitvoering van de achtjarige leerplicht. In 1951, anderhalf jaar later, bracht KVP-minister Rutten van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen een dergelijk plan uit. P.B. van der Heiden belicht de parlementaire stilte rond het plan-Rutten: terwijl belangengroepen dit plan-Rutten indringend bespraken, liet de Kamer het lange tijd links liggen. Vooral de rol van de KVP is in deze kwestie interessant: zij was mede-initiatiefnemer van de motie, maar schoot het plan al bij de presentatie af vanwege het ontbreken van een financiële gelijkstelling in Ruttens schoolstelsel. Later bracht Ruttens opvolger Cals deze gelijkstelling wel aan, waardoor een deel van het plan-Rutten werd geïncorporeerd in de Wet op het voortgezet onderwijs, de Mammoetwet.

J.C.F.J. van Merriënboer schetst een 'impressionistisch' beeld van de Tweede Kamer als werkplek in de periode-Drees-Van Schaik. Hij doet dit aan de hand van de huiselijke toespraakjes van kamervoorzitter Kortenhorst, aangevuld met cijfermateriaal uit de *Handelingen, Parlement en kie-*

zer en andere literatuur. Op basis van deze gegevens geeft de auteur een karakteristiek van het Tweede-Kamerlid anno 1948: herkomst, opleiding, leeftijd, politieke activiteit etcetera. Verder wordt beschreven hoe de Tweede Kamer in de periode 1948-1951 gebruik maakte van de instrumenten die zij had om haar functioneren kracht bij te zetten. Van Merriënboer geeft ook enige aanzetten voor een analyse van het stemgedrag in deze periode. Veel aandacht wordt besteed aan de pogingen van de kamervoorzitter om de werkmethode te moderniseren, de efficiency te verhogen en het parlement dichter bij de mensen te brengen. Kortenhorst wilde levendige kamerdebatten over hoofdlijnen en stond erop dat begrotingen werden afgewerkt voor het betreffende dienstjaar begon. Concreet betekende dit voor elk kamerlid: stressen tot het kerstreces.

R.J.J. Stevens heeft de berichtgeving van de militaire inlichtingendienst Nefis/CMI van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger tijdens het Nederlands-Indonesisch conflict in de periode 1945-1949 onder de loep genomen. In die jaren werd de Nefis/CMI door ambtenaren en politici er herhaaldelijk van beschuldigd een tendentieuze, eenzijdige en subjectieve berichtgeving te verzorgen. Stevens toont aan dat die beschuldigingen gegrond waren, maar dat diezelfde ambtenaren en politici hiervoor mede de voorwaarden schiepen. Zij gaven de militaire inlichtingendienst veel vrijheid en lieten toe - vanwege het feit dat de regering tot op het bot verdeeld was over het te volgen beleid inzake Indonesië - dat achtereenvolgende hoofden van deze dienst en hun superieur, legercommandant S.H. Spoor, de informatie gebruikten voor een oneigenlijk doel: het beïnvloeden van het regeringsbeleid.